

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE BALIKESİR'DE KAMUOYUNUN OLUŞMASI VE HEY'ET-İ MERKEZİYE KARAR DEFTERİ

Doç. Dr. Mediha AKARSLAN

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı sonucunda 30 Ekim 1918'de savaşın galipleri olan İtilâf Devletleriyle Mondros Mütarekesi'ni imzalamıştı. I.Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'nde maddi açıdan büyük çöküntüye sebebiyet vermişti, Halk güvensiz bir yaşamın kuşkulu ölümlerin korkusunu yüreklerinde duyuyordu. Bu sebepten gelecek endişesine kapılmıştı. Askeri ve ekonomik yönden büyük kayıplarında oluşması, halk arasında bu huzursuzluğu artıran bir faktördü. Bunun sonucunda, Mondros Mütarekesi'nden sonra herhangi bir işgal hareketine uğramamış yörelerde, yeni bir mücadeleye karşı ilgisizlik sözkonusu idi. Esasında halk, senelerdir devam eden savaşıardan da bıkmış bir durumdaydı. Bu dönemde, toplumda ülkeyi I.Dünya Savaşı'na sokan Enver Paşa ve ekibine, dolayısıyla İttihatçılar'a karşı da, büyük bir reaksiyon oluşmuştu¹.

Ayrıca Mondros Mütarekesi görüşmeleri sırasında İngiliz murahhaslarının, Türk murahhaslarına karşı göstermiş oldukları samimi, aşırı nezaket ve iyimser tavır, Osmanlı Devleti'nin yetkililerinin yanılmasına sebebiyet vermiştir.

Öyle ki; Mondros'tan dönen Osmanlı Heyeti Başkanı Rauf Orbay, 1 Kasım 1918 tarihinde gazetecilere verdiği demeçte;

“Yaptığımız mütareke umudumuz üstündedir. Devletin bağımsızlığı, saltanatın hukuku, milletin onuru tümüyle kurtarılmıştır.” diye belirtmiştir². Bu sonucunda Mondros Mütarekesi basın yoluyla Türk Milleti'ne bir siyasal başarı olarak gösterilmişti³. Çünkü Rauf Orbay ve arkadaşları iyiniyetli kişilerdi. İngiliz murahhaslarının sözlerine inanmışlardı.

1 M Şefik Akar, İstiklâl Harbi'nde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali, İstanbul (Askeri Matbaa) 1937, s.59-60.

2 Bilâl Şimşir, Malta Sürgünleri, İstanbul 1976 s.18-19.

3 “Tasvir-i Efkâr,” 2. Teşrin-i Sâni, 1334 Kasım 1918

İşte bu şartlar altında Yunan ordusu, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıktı. Hâdise, beklenmedik bir olay değildi. Çünkü iki bakımdan bu olay, sürpriz değildi. Bu hususda birinci unsur; Yunanlılar nesiller boyu "megalo-idea = kutsal ülkü" inancıyla yetiştirilmişti. Bu inanca göre, Ege sahil şeridinin Yunan eline geçmesi, hakkın sahibine iadesi olarak kabul ediyordu.

İkinci unsur ise, Yunanistan'ın 1917'de kendisine verilen vaadler sonucu, İngiltere ve Fransa'nın safında savaşa girmiş olmasıydı. Ege sahil şeridinin Yunan toprağı oluşuna karşı çıkacak tek devlet İtalya'ya; Anadolu'da Antalya kıyılarından Konya ovasına kadar geniş saha, nüfuz bölgesi olarak bırakılıyordu. Aslında ortaya çıkan olay, tarih sahnesinden tasfiye edilen Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılması idi. İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden dolayı duyulan üzüntüyü, 16 Mayıs'ta, bütün Müdafaa-i Hukuk-Osmaniye, Redd-i İlhak heyetlerine iletmişti⁴.

Yunanlılar Türk Halkını "Zito Venezilos" diye zorla bağirtmaya zorlaması Türk evlerine yapılan saldırı, kamuoyunda Yunanlılara karşı oluşan nefret ve direnme hareketlerini artırdı⁵. Bu şartlar altında, Mustafa Kemal Atatürk'ün 22 Haziran 1919'da Amasya Tamimi'nin 3.maddesinde belirttiği üzere; "Milletin istiklâlini gene milletin kendi azim ve iradesi kurtaracaktır⁶." Ve, kurtuluş için bir mucize şarttı... Bu tek ümit, devlet-hükümetten çıkmayınca bu, mucize kimde tecelli edecektir. Davaya, konuya kim sahip çıkacaktır? Tabii ki, Millet... Büyük, yüce, asil Türk Milleti...⁷ Mucize'yi onlar temsil edeceklerdi. İşte bu şartlar altında, mahalli ilk örgütlenme hareketleri Balıkesir'den gelmiştir. Balıkesir'de örgütlenme hareketinin liderlerinden olan Mehmet Vehbi Bolak bu hususda şöyle der;

"Yapılan, yapılması şart olan vatan borcu idi. Balıkesir'in neden bu hususda rehber olduğu takvim hakikati ise, bünyesinin icabıdır," der.

Yine Hasan Basri Çantay ise; "-Tefahüre vesile aramadık, vazifemizi yapmaya çalıştık," demiştir⁸.

İzmir'in işgalinden sonra, 16 Mayıs 1919 öğleden sonra Balıkesir Belediyesi'ne İzmir'den bir telgraf gelir. Telgraf metni;

4 Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klâsör 15, Fihrist 3/4.

5 Kadir Mısırlıoğlu, Yunan Mezalimi, İstanbul 1979, s.178-253.

6 M.Kemal Atatürk, Nutuk, Cilt, 1, 1961, s.30.

7 Cemal Kutay, "Milli Mücadele'de Devletleşen Belde" *Milli Mücadele'de Balıkesir*, İstanbul 1989, s.26.

8 Kutay, a.g.m., s.27.

"Belediye Riyâsetine,

*Türk İzmir 15 Mayıs sabahından itibaren Düvel-i İtilâfiye müsaadesiyle Yunanlılar tarafından işgal olunacaktır. Bu işgal ve ilhaki reddediniz. Mitingler tertip ederek keyfiyeti düvel-i muazzama nezdinde protesto ediniz. Silâhla müdâfaanın esaslarını hazırlayarak vatan ordusuna ilhak ediniz"*⁹.

Balıkesir'de Belediye'de Maarif Müdürü Sabri Bey tarafından okunan telgraf üzerine, uzun müzakerelerden sonra, neler yapılması gerektiği hususunda karar verilmesi için o akşam "Okuma Yurdu"nda¹⁰, İttihatçı, itilafçı fırka farkı gözetilmeden toplanılmasına karar verildi¹¹. Toplantıya yerli hristiyanlara karşı bir karar alınmayacağını belirtmek için, rum ve ermeni papazlarıyla her iki milletin ileri gelenleri de çağrıldı. Cuma namazından sonra, müezzinler şehrin yirmidört camisinde halkı Okuma Yurdu'nda yapılacak toplantıya davet ettiler. Öyle ki; Okuma Yurdu kısa sürede ayakta bile durulmayacak kadar dolmuştu. Hristiyan azınlığın ileri gelenleri en önde yer aldılar¹².

Toplantıda başkanlığa Vehbi Bey seçildi¹³ Vehbi Bey şu konuşmayla toplantıyı açtı¹⁴.

"Huzzâr-i kirâm!

Vetan-ı azizimiz büyük bir tehlikeye mâruzdur. Yanıbaşımızda İzmir, Düvel-i İtilâfiyenin müsaade ve müsâmahasıyla Yunan orduları tarafından iki günden beri işgal edilmiş bulunmaktadır. Ve şimdi elimde bulunan şu telgraf kalb-i milleti dağdâr ve rahnedâr eden bu hâdise-i müellimeyi bize ihbâr etmiş bulunmaktadır. Bu tecavüz-i lainâne karşısında hukuk-ı milleti sıyânet etmek ve menfi-i memleketi korumak ve bu hususlarda konuşmak üzere burada içtimâ etmiş bulunmaktayız. Herkes mütâlaatını serbestçe serd-ü ityan etmelidir. Her vatandaş ne buyuracaksa onları dinleyip itihaz-ı muharrerat eyleyeceğiz."

9 Fevzi Hatipoğlu, Hâtrât, Balıkesir Postası, 22 Mart 1945 Vehbi Bolak-Hâtrât, Balıkesir Postası 16 Nisan 1950, Kemal Özer-Kurtuluş Savaşı'ndan Gönen s.23'de telgraf metni" Kan Gövdeyi Götürüyor. Allah'ını Seven Vatan Ordusuna İmdat Etsin", diye veriliyor.

10 Günümüzde Balıkesir'de saat kulesi yanındaki belediyeye ait bina.

11 Vehbi Bolak, - Hatırat, Balıkesir Postası, 15 Nisan 1950.

12 Vehbi Bolak, Fevzi Hatipoğlu ve Mustafa Hattatoğlu'nun Hatıralarına Göre (Elyazısı hatıralar-sayfa; 2) Bunlar rum ve ermeni Papazlarıyla, Osmanlı Bankası Müdürü Papadaki Efendi, Ermeni avukat Peron, kuyumcu Karabet Efendi.

13 Vehbi Bolak - Hatırat, Balıkesir Postası, 15 Nisan 1950

14 Fevzi Hatipoğlu, Hâtrât, Balıkesir Postası, 23 Mart 1950.

Bu konuşmadan sonra salonda kısa süren bir sessizlik sözkonusu oldu. Daha sonra, herkesin fikrini söyleyebilmesi ve yapılacak işlerle ilgili olarak konuşmalar yapıldı. Sonuçta; Düşmanı geri döndürecek kuvvet namlunun ucundadır¹⁵, denilip hükümetin ve Padişahın ne düşündüklerini öğrenmeden silahlı direnişe geçilmemesi, fakat işgalin büyük devletler nezdinde protesto edilmesini temin için telgraflar çekilmesine karar verildi¹⁶.

Daha sonra Balıkesir’de 18 Mayıs 1919 günü Alacamescid’de okunan Mevlid-i Nebevi’yi takiben, halk “harb etmek” kararını verdi.

“Bizim atacağımız her kurşun Şark ve İslâm âleminin kurtuluşuna; yoksa atâletimiz maazallah ebedi esâretine sebep olacaktır¹⁷.” görüşüyle aralarında 41 kişiyi seçtiler. Bu 41 kişi de 19 Mayıs 1919 günü toplanarak aralarında bir Hey’et-i Merkeziye’yi seçtiler.

Balıkesir’de birden parlayan Milli Mücadele ateşi ve örgütlenme hareketleri ve bunu takiben kurulan Ayvalık ve Soma cepheleri ve bu arada gerçekleşen Bergama baskını karşısında şaşırان Yunan kuvvetleri ve İtilaf Devletleri İstanbul’da hükümeti etkileyince, Dahiliye Nezareti Balıkesir’e çektiği şifreli telgrafla;

“Bu silâhlı mukabelenin, başlayacak olan sulh görüşmeleri üzerinde aksi tesir yaratacağı gerekçesiyle derhal bundan vazgeçilmesini” istemektedir¹⁸.

Bu durum göstermektedir ki; Balıkesirliler’in İstanbul’dan bir fayda beklemleri mümkün değildi. Ülkeyi örgütlenerek, direnerek, savaşarak kendilerinin kurtarmaları gerekiyordu. Daha açık bir ifadeyle, problemi kendilerinin çözmeleri sözkonusuydu. Bunu gören Hey’eti Merkeziye öncelikle Balıkesir’de kazaların da katılmasıyla bir kongrenin toplanmasına karar verildi¹⁹.

Hey’eti Merkeziye’nin Balıkesir’deki örgütlenme hareketlerini, o dönemde Ege’de Yunanistan’a karşı diğer direnme ve karşı koyma hareketleri ile mukayese edecek olursak; Genel görünümüyle Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali Efe, Çerkez Ethem Bey gibi eski eşkiya reislerinin önderliğinde başlayan hareketten farklıdır. Şöyle ki; Bunların gurublarındaki insanların, kuvvetlerin ihtiyaçlarını (iaşe, ibâte ve takviye gibi....) temin

15 Vehbi Bolak, Hâtırât, Balıkesir Postası, 14 Nisan 1950.

16 Fevzi Hatipoğlu, Hâtırât, Balıkesir Postası, 23 Mart 1945, Kemal Özer, Kurtuluş Savaşı’nda Gönen, s.23.

17 Vehbi Bolak , Hâtırât, Balıkesir Postası, 17 Nisan 1950 Rahmi Apak, İstiklâl Harbi’nde Garp Cephesi Nasıl Kuruldu, T.T. Kurumu Basımevi, Ankara 1990, s.58.

18 Kâzım Özalp, Milli Mücadele, II. Baskı Ankara 1985, s.31.

19 Özalp, a.g.e., s.38.

etmeleri zor olmuyordu. Köylere bir haber, bir selâm göndermeleri yeterli idi. Bunlar zaman zaman zorbalık yapmaktan çekinmiyorlardı.

Halbuki, Balıkesir'deki hareket bunun tamamen zıddı bir örgütlenme hareketidir. Aydınlar önderliğinde bir gönül hareketiydi. Balıkesir Kuva-yı Milliye müfrezeleri tamamen gönüllülerden oluşmuştur. Veren gönül-den veriyor, alan bunu ulusal çıkar için sarfediyordu²⁰.

İşte bu çalışma ile örgütlenme hareketinin organı olan Hey'et-i Merkeziye'nin, elimizdeki en önemli delili olan yazılı kaynak, Hey'et-i Merkeziye karar defterinin incelenmesi ele alınmıştır. Bunda amaçlanan, Milli Mücadele'de ilk mahalli örgütlenme hareketinin belgelerini kamuoyuna duyurmaktır.

Balıkesir'de Hey'et-i Merkeziye'nin, diğer bir ifadeyle örgütlenme hareketlerinin başladığı devrede, ne Türkiye Büyük Millet Meclisi ne cephe ne de cephe kumandanları vardı. Sadece çete hareketleri ve ferdi kahramanlıklar vardı.

Nitekim; Hey'et-i Merkeziye'nin aldığı ilk kararda; "Milli Mücadelenin gönüllü kuvvetlerle yapılmasının yeterli olmayacağı ve bu cihetle tertip olunacak cedvel mucibince asker toplanmasını" karar vermiştir. İncelediğimiz Hey'et-i Merkeziye'nin karar defteri, Hey'et-i Merkeziye'nin yetkililerinden Mehmed Vehbi Bolak'dan günümüze intikal etmiştir.

Karar defterinin incelenmesinde göreceğimiz gibi, Hey'et-i Merkeziye'nin devlet ciddiyetiyle çalışıp, Milli Mücadele'ye katkılarının ve hizmetlerinin belirtilmesine ve gösterilmesinin önemi, özellikle genç kuşaklar için daha iyi anlaşılacaktır. Çalışma da bu amaçlanmıştır.

Çalışmada bu girişten sonra, o dönemde Osmanlı Devleti'nde kamuoyunun durumu ve öğeleri incelenip, Balıkesir'de oluşan kamuoyu ve onun dinamikleri üzerinde durulmuştur.

Bu arada, Milli Mücadelede ülke içinde ilk defa oluşan örgütlenme hareketi ve kamuoyunun yazılı belgesi olan karar defteri de ilgili bölümlerde gerekli açıklamalarla incelenmiştir.

1. Osmanlı Devleti'nde Kamuoyunun Durumu

Halkı ilgilendiren belli bir mesele hakkında belirli bir zamandaki genel yargı veya ortak kanaat olan kamuoyu²¹ uluslararası platformda 18. yüzyıldan itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Fakat buna rağmen, 20.

20 Vehbi Bolak, Hâtrât Balıkesir Postası, 22 Nisan 1950 İsmail Hakkı Varnalı, Hâtrât, Balıkesir Ekspres, 2 Mart 1962.

21 Bülent Daver, Siyaset Bilimine Giriş, Ankara 1972, s.251.

yüzyıl başlarında bile, Osmanlı Devletinde oluşmuş bir kamuoyundan bahsetmek pek mümkün değildi. Çünkü kamuoyunun oluşabilmesi için bazı faktörlerin etkinliği önemlidir. Bu hususların bulunması gereklidir. Bunlarda sırasıyla;

1. Milli hâkimiyet kavramının oluşması,
2. Halkın kendi gerçek menfaatlerinin bilincine varabilmesini temin için kitle eğitiminin önem kazanması ve okur-yazar oranının artması,
3. İletişim ve ulaşım araçlarının yayılmasıdır²².

Kamuoyunu oluşturan bu faktörler, Osmanlı Devleti'nde tam olarak gerçekleşmemiştir.

Örneğin; Kamuoyunun oluşmasında etkin bir faktör olan okur-yazar oranı, Milli Mücadele Döneminin başlangıcı olarak nitelendirilebileceği-miz Mondros Mütarekesi döneminde oldukça düşüktür. (Mondros Mütarekesi imzalandıktan hemen sonra, özellikle işgal edilen yörelerde reaksiyonlar belirmeye başladı. Bu karşıt reaksiyonlar, Milli Mücadele Dönemini başlatan kıvılcımlar oldu.)

Konumuzla ilgisi nedeniyle; Balıkesir'de 1.Dünya Savaşı öncesi, 1899 tarihli Hüdavendiğar Vilâyet Salnamesine göre bazı öğrenci sayıları şöyledir²³;

OKULLAR	Öğrenci Sayısı
Balıkesir Mekteb-i İdadisi	66
Bandırma Rüştîyesi	87
Edremit Rüştîyesi	49
Bigadiç Rüştîyesi	53

Bölgedeki okullar ile ilgili olarak Balkan Savaşları sırasında, Selânik Sultanisi öğretmenleriyle birlikte Balıkesir'e nakledilmişti. Önceleri yatılı ve 12 sınıflı olan okul, 1918'den itibaren gündüzlü eğitime başlamıştı²⁴. Bu arada Balıkesir'de sonraları Necati Bey İlköğretmen Okulu adını alan Öğretmen Okulu da 1910 yılında açılmıştır²⁵. Görüldüğü üzere gerek öğrenci, gerekse okul sayısı (Rüştîye düzeyinde) düşüktü. Aynı durumu İlkokul sayısında ve devam eden öğrenci miktarında da görmek mümkündür.

22 Daver, a.g.e., s.254-255.

23 Yurt Ansiklopedisi, C: II, İstanbul 1981, s.

24 Balıkesir İl Yıllığı, (1967), İstanbul 1969, s.121.

25. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Karesi Vilâyeti Tarihçesi, İstanbul 1925, s.143.

Yine kamuoyunun ortaya çıkmasında üçüncü bir unsur olan ulaştırma faktörüne Milli Mücadele Dönemi başlarında Balıkesir'de tetkik edecek olursak, bir tek karayolu olduğunu görürüz. Sözkonusu karayolu Balıkesir'i, Bandırma ve Edremit Körfezine bağlıyordu. Yolun uzunluğu 175 km idi²⁶. Bu sebepten yörenin Doğu ve Orta Anadolu bölgesiyle ilişkisi yoktu. Bu yolda ulaşım, ilkel olarak at, araba gibi araçlarla yapılıyordu. Ulaşım yeterli düzeyde değildi. Bu sebepten Balıkesir ile diğer bölgeler arasında gerekli olan iletişim mevcut değildi. Bu durumda kamuoyunun ortaya çıkmasını olumsuz yönde etkiliyor ve geciktiriyordu.

Osmanlı Devleti'nde İttihat ve Terakki Dönemi ile birlikte yani 20 nci yüzyılın başlarından itibaren yavaş yavaş kamuoyunun ortaya çıkma-ya başladığını görüyoruz. Bu şartlar altında, 1918 yılında Mondros Mütarekesi'nden itibaren, hemen sonra örgütlenme hareketleri ortaya çıkmıştır. Kurtuluş çaresi arayan bu örgütlenme hareketlerinin sonucu oluşan direnme derneklerinin başlıcaları şunlardır;

Edirne'de; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Hey'eti Osmaniyesi, İstanbul'da; Kilikyalılar Cemiyeti, Vilâyet-i Şarkîye Müdafaa-i Cemiyeti, İzmir'de; Müdafaa-ı Hukuk-u Osmaniye Cemiyetidir²⁷,

II. Osmanlı Devleti'nde Kamuoyunun Öğeleri

Osmanlı Devleti'nde kamuoyu, diğer bir ifadeyle Milli Mücadele Dönemi başlangıcındaki toplumsal güçleri inceleyecek olursak²⁸;

1. Askeri birlik komutanları ve Rüesa-yı memurin-i mülkiye olarak bilinen üst sivil yöneticilerden oluşan ÜST YÖNETİCİLER,
2. İleri gelenler anlamında olan, içeriğinde ticaret ve sanayii erbabını, toprak ağalarını, aşiret reislerini, şeyhleri ve ulema olarak din bilginlerini bulunduran EŞRAF,
3. Kamuoyunun üçüncü toplumsal gücü de, HALK TABAKASI (Avam) dır.

Osmanlı'da 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkedeki yeniliklerin aydın sınıfı ve özellikle Harp Okulu çıkışlı subaylar tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. I.Dünya Savaşı'ndan sonra elinden silâhı almış subaylar, Osmanlı Devleti'nden ümitlerini kesmişlerdi. Bütün ümitlerini, Anadolu'da henüz filizlenmeye başlamış hareket bağlamışlar-

26 T.C. Devlet Salnamesi (1927-1928), İstanbul 1928, s.1065.

27 Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler (1859-1952), İstanbul 1952, s.481.

28 Kâmil Erdeha, Milli Mücadele'de Vilâyetler ve valiler, İstanbul 1975, s.14.

di. Subaylardan başka, P.T.T. memurları, öğretmenler, memurlar ve Anadolu eşrafı... hemen hemen hepsi aynı görüşteydi. Osmanlı'da üst yönetici durumunda olan kimselere "paşa" denilmekteydi.

Yine mülkiye âmirlerinden ister vali, ister mutasarrıf* olsun, toplumdaki adları "Vali Paşa" idi. Milli Mücadele Dönemi'nde Türk toplumunda batılı yazarlarında sık sık vurgulandığı gibi, tarihten gelen törelere göre kumandanlık mülkiye amirliği gibi görevler çok itibarlı işlerdi²⁹.

— Osmanlı Devleti'nde kamuoyunu oluşturan ikinci ve üçüncü unsurlarda daha önce de belirttiğimiz gibi, EŞRAF (Zade'ler) ve HALK TABAKASI (Avam)dır.

Osmanlı Devleti'nde ülke İtilâf Devletleri tarafından işgal edildikten sonra, Anadolu'nun dört bir yanında kurulan direniş derneklerinde yönetici durumda olanların büyük bir kısmı "eşraf" denilen toplumsal sınıftan çıkmıştır. Eşraftan olan kimseler, orjin olarak köklü ailelerden geldikleri için, genellikle "zade" lakabını taşıyorlardı. Köklü ailelerden gelen eşraf; Toprak mülkiyeti, ticaret az da olsa sanayi yoluyla ekonomik gücü elinde bulundurmaları ile birlikte şeyhler, ulema ve aşiret reisleri vasıtasıyla da dini gücü de ellerinde tutmaları nedeniyle önemli bir toplumsal güç idiler³⁰. Bu nedenle Milli Mücadele'de çok etkin rol oynadılar. Nitekim, milli Mücadele'de Balıkesir'de örgütlenme hareketlerinde,, Balıkesir Kongrelerinin yapılmasında aydınların rolü çok önemlidir³¹.

Osmanlı Devleti'nde kamuoyunu oluşturan üçüncü unsur olan HALK TABAKASI çok kötü durumdaydı, arka arkaya gelen savaşlar ülkeyi mahvetmişti. Bunun sonucunda büyük çapta yiyecek, giyecek ve yakacak sıkıntısı başgöstermişti. Bu şartlar altında halk, sabaha, sağ ulaşma endişesini taşıyordu³².

III. Balıkesir'de Milli Mücadele'de Kamuoyu, Hey'et'i Merkeziye ve Karar Defteri

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesini takiben, mütareke şartları gereği Fransız Kuvvetlerine ait müfrezelerce Balıkesir İstasyonu ve Balya kontrol altına alındı³³. Fransızların bu işgali haricinde, bir irtibat subayı da askerleriyle birlikte, Balıkesir'de İplikçi Hazım Efendi olarak tanınan kişinin evine yerleşmişti. Balıkesir'de bu şartlar altında

* MUTASARRIF; Bir sancağın en büyük idare amiri (Tanzimat'tan sonra), (Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1970), s.826.

29 Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam, C; 2 İstanbul 1964, s.447-450

30 Erdeha, a.g.e., s.21.

31 Ayhan, a.g.e., s.50.

32 Erdeha, a.g.e., s.19.

33 Fevzi Hatipoğlu, "Hatırat" Balıkesir postası Gazetesi 13 Mart 1945.

huzur kalmamıştı. Zaten dağlık bölgeler asker kaçakları ve eşkiyalarla dolu idi. Yola çıkmak çok tehlikeliydi. Bir saldırıya uğramak kesindi. Hele İzmir'in işgalinden sonra bölgenin durumu daha da kötüleşmişti.

18 Mayıs 1919 Alacamescid'de mevlid okunması nedeniyle toplanan Balıkesirliler, ülke içindeki işgal hareketlerini protesto ederek, izleyecekleri politikayı saptadılar. Harp etme kararı aldılar.

Bundan sonra aralarında 41 kişiyi seçerek, görevlendirdiler. Seçilen bu 41 kişi şunlardır³⁴;

1) Karesi Meb'usu Vehbi Bey, 2) Siverek Meb'usu Vehbi Bey, 3) Müftü Nennicizâde Abdullah Efendi, 4) Belediye Reisi Hâfız Mehmed Emin Bey, 5) Abdulgafur Efendi, 6) Zarbalı Hulusi Bey, 7) Tireli Sabri Bey, 8) Dâvâvekili Sadettin Bey, 9) Kocabıyık Mehmet Bey, 10) Abdüsselâmzâde Cemil Efendi, 11) Arap Sadeddin Bey, 12) Beypazarlı Hâfız Mehmed Efendi, 13) İbrahim Bakır Efendi, 14) Kuyumcuzade Ali Efendi, 15) Abdülaziz Mecdi Efendi oğlu Ahmed Nur Bey, 16) Davavekili Said Bey, 17) Ocakîzâde Talat Bey, 18) Eski Nüfus Müdürü Hakkı Bey), 19) Marmara Nahiyesi Müdürü İsmail Hakkı Efendi, 20) Giritlizâde Muhiddin Bey, 21) Ahmet Vehbi Bey, 22) Gönenli Osman Bey, 23) Kunduracı Nuri Usta, 24) Dâvâvekili Süleyman Sadi Bey, 25) Laz Hacı Mustafa Efendi, 26) Hoca Âsım Efendi, 27) Budakzâde Hâfız İsmail Efendi (Melekzâde Hacı Hâfız Mehmet Efendi, 28) Hâfız Eminiddin Efendi, 29) Hafız Haydar Efendi, 30) Muzaffer Efendi, 31) Emekli Binbaşı Ahmet Bey, 32) Alaybeyi Rıza Bey, 33) Kadızade Mustafa Efendi (Hoca Süleyman Vehbi Efendi), 34) Yörük İbrahim Efendi, 35) Keşkekzâde Hacı Esref Efendi, 36) Yırcalızâde Şükrü Efendi, 37) Basribeyzâde Şevki Bey, 38) Somalı Hacı Hâfız Kâzım Şükrü Efendi, 39) Silahçı Şevki Bey, 40) Arnavut Rasim Bey, 41) Hacı Kâmil Efendi.

Seçilen bu 41 kişinin görevi; Harb etmek kararını eyleme geçirmek için gerekli planları yapmaktı. Nitekim bu kurul, görevlendirildiklerinin hemen ertesi günü, (19 Mayıs 1919) kendi aralarında toplanarak Hey'et-i Merkeziye adı verilen kurulu oluşturdular. Ayrıca aralarında işbölümü yaptılar. Ortaya çıkan Hey'et-i Merkeziye, aldıkları tüm kararları kaleme almıştır. Bu karar defterinde, Hey'et-i Merkeziye'nin 25 Haziran 1919 gününden 27 Haziran 1920 tarihine kadar yaptığı toplantılarda, yani bir senelik süreç zarfında alınan 101 karar yer almaktadır. Esasında şunu da belirtmek de fayda var; Beş kararın numarası mükerrer verilmiştir. Bu şartlar altında, karar sayısı 106 olmaktadır³⁵.

34 Vehbi Bolak-Hâtrât Balıkesir Postası, 17 Nisan 1950 Rahmi Apak-İstiklâl Harbi'nde Garp cephesi Nasıl Kuruldu? s.52.

35 Ahmet Aydın Bolak, "Balıkesir'de Kuvâ-yi Milliye Çalışmaları," Millî Mücadele'de Balıkesir Paneli, s.54.

IV. Hey'et-i Temsiliye Karar Defterinin İncelenmesi

Birinci karar 25 Haziran 1919 günü alınmıştır. Bu kararın içeriği, daha önce de belirttiğimiz gibi;

“Milli Mücadelenin gönüllü kuvvetlerle yapılmasının mahzurlu olacağına ve bu cihetle takip olunacak cedvel mucibince asker toplanmasına dairdir,”

Aynı gün kabul edilen 3 nolu karar, bunu kesin çizgileriyle tesbit ediyordu.

Şöyle ki³⁶; (EK:1)

“308 ve 309 tevellüdlerrinin asker olarak toplanıp “Kuvâ-yı Milliye” iştiraklarının temin edilmesi karar altına alınmıştır:

Yine bu doğrultuda olmak üzere Hey'et-i Merkeziye'nin aldığı 5 nolu karar da, alınan en önemli kararlardan biridir. 5 Nolu kararın içeriği şöyledir; Hey'et-i Merkeziye³⁷; (EK: 2)

- Evli olan askere 15 lira,
- Piyade bekâr askere 5 lira,
- Süvarilere yem dışında nal ve mih* bedeli 5 lira,
- Piyade ihtiyat zabitlerine 20 lira,
- Süvari ihtiyat zabitlerine 25 lira,

cep harçlığı verilmesini.... Ve milis kuvvetlerle birlikte çalışan Muvazzaf zabitlerden mülâzımlara 7 lira, tütün ikramiyesi verilmesini; Şehid olanların ailelerine maaş tahsisi hakkında istihlâs-ı vatan husûl bulunca hükümetimiz nezdinde teşebbüsatta bulunmakla beraber, ikrâmiye olarak neferâta 50'şer ve zabitan ailelerine 100 lira ihdâsına... ittifakla karar verilmişti.

Bu kararların şu açıdan önemi vardır; Balıkesir'de asker toplanmasına karar verildiği zaman, ülke çapında işgal hareketlerine karşı henüz örgütlü bir direnme hareketi sözkonusu değildi. Bunun, ilk örgütlenmiş re-

* Mih; Çivi, enser (Develioğlu, a.g.e., s.770)

36 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.1.

37 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.2.

aksiyon olması açısından önemi açıktır. Nitekim 13 numaralı karar, bunu çok iyi göstermektedir. Bu karar Balıkesirlilerin Milli Mücadele'ye katılmalarındaki görüş ve inancın kanıtıdır³⁸.

Nevâhi hey'et-i millisinin teşkili ve gidecek memurun süret-i hareketlerine dair muhtasar muhtıra.

1. Yunan'ın, nâmus-ı milli ve dinimize vaki olan tecavüzatına karşı mâlen bedenen çalışmak üzere nahiye merkezlerinde de belediye hey'etiyle İslâm eşrâf ve münâsib zevâtdan mürekkep olarak "hey'et-i milliye" teşkil edilecektir.

2. Hey'et-i milliye'nin vazifesi: Düşmana karşı muharebe etmek üzere efrâd ve efrâdın îâşesi için para derc ve cem'etmekden ibârettir.

3. Hey'et-i milliye: Gerek merkez-i nahiyede ve gerek kurâ ahâlisinden 300 ilâ 314 tevellüdü efrâdı hemen silah altına celb ile 310 ile 314 tevellüdüleri cihet-i nizâmiyeye 300 ilâ 310 tevellüdüleri hemen merkez livâyâ (Kuvâ-yi Milliye'ye berây-ı iltihak) izâm etmekle beraber pusulada muharrer mâliye hey'etince tensib edilen mebâliğ mikdârını bi't-tahsil irsâl edecektir.

4. Bu suretle teşkil edilen milli kuvvetler çete mahiyetinde olmayıp muntazam asker tarzında olacağından her yüz kişinin başında bölük kumandanı sıfatıyla ashâb-ı hamîyyet ve eşrafdan bir zât bulunacaktır.

5. Kumandan olacak zât bölüğüyle beraber hareket edeceği gibi her yerde bölüğünün muntazam idâre ve inzibâtından mes'uldür.

6. Her bölüğe sivil olarak bir muvazzaf zâbit verilecek ve nevâhide bulunan ihtiyat ve küçük zâbitandan da istifâde edilecektir.

7. Efrâda şehri onbeş lira maaş verilmek mukarrer olub nevâhiden celb edilecek efrâda ailelerine bırakmak üzere merkez-i nâhiyede ale'l-hesab yedişer lira verilecektir.

8. Tahsil olunacak mebâliğden köylere gidecek zevâta münâsib ücret verildikten sonra mütebâki mikdârı merkez livâyâ gönderilecektir. 10 Temmuz 335."

16 Nolu karar, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartların kötülüğüne rağmen, halkın askerinin yanında, gönlünün onunla çarptığını ve ona yardım etme isteğini vurgulaması açısından önemlidir³⁹.

38 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.5.

39 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.5 Bolak, a.g.m., s.58.

Hey'et-i Merkeziye Karar Defterinde 16 numara mükerrer olarak yazılmıştır. Hey'et cephelerde bulunan zabıtlara hediye olarak olarak ikişer takım iççamaşırı, gömlek ve 2 çift çorap verilmesine karar verilmiştir. Efrat için birer adet iççamaşırı ve gömlek verilmesi hüküm altına alınmıştır.

16 Temmuz 335 (1919) tarihinde kabul edilen kararın 11. maddesi şöyle demektedir⁴⁰;

– Cephelerdeki bölükler herakâtı tevhid edilecektir. O günün koşullarını düşünecek olursak; Bu kararın alındığı tarih 16 Temmuz 1919'dur. T.B.M.M.'nin açılmasına, yani 23 Nisan 1920'ye 9 ay vardır. Balıkesir Hey'et-i Merkeziyesi, Soma, Savaştepe, Akhisar-Salihli ve Ayvalık cephelerinde harb yürütülmektedir.

Hey'et-i Merkeziye'nin karar defterinin, önemli kararlarından biri de 22 nolu karardır. Şöyle ki; Hey'et-i Merkeziye tarafından teşkil eden kurul haricinde, Balıkesir Kongreleri ile ilgili bir hey'et daha vardı⁴¹. Bu hey'et İzmir ve Bandırma'ya zahire ihracatını yasaklamıştı. Fakat daha sonra, görülen sakıncaları üzerine bu konuya müdahale edilmemesi kararı alındı.

Hey'et-i Merkeziye'nin muhtelif komisyonları vardır. Örneğin; Maliye, levazım gibi... Bu komisyonlarla ilgili kararları, karar defterinde de görmek mümkündür. 37 Numaralı kararda; İngiliz Kemal olarak bilinen Kemal Balıkesir Paşa'nın Hey'et-i Merkeziye'ye önerdiği teklifin kabul edildiğini göstermektedir⁴².

“Milli İkinci Balıkesir Kongresi mukarreratının Hareket-i Milliye Redd-i İlhâk Hey'eti Tâlimnâmesi'nin beşinci maddesi mucibince Soma Cephesi'nde bulunmak ve matlup gâyesi temin etmek üzere Balıkesir Taburu'nun teşkili için merkez ve merkeze merbut nevâhi, kurâ ve mahallât efrâdının birer ay münâvebe ile sevkleri ve kurbîyyet gözetilmek şartıyla da evvelemerde Giresun, Korucu, İvrindi nâhiyelerinden sevk edilmiş ve sevkîyatın teshili için Kemâl Bey'e ve mezkûr nâhiyeler redd-i ilhâk hey'etlerine tebligat ifâsı ve bu sevk olunacak efrâdın vakit ziyâna mahâl kalmamak üzere doğrudan doğruya sevk olunmaları ve nöbetleri hitâmında diğer nâhiyelerle merkezden sevkîyâta başlanmış ve ma-hazâ vaziyetin her ihtimaline karşı, merkez ve diğer nevâhide Kongre mukarrerâtına tevfikân bir an evvel teş-

40 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri s.7

41 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.9.

42 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri s.13 Bolak, a.g.m., s.61.

kilât ifası ve bu teşkilâtın icrâsı ve defâtirini tanzim ve ta' kib etmek üzere merkez emrindeki süvarilerin yalnız bu işle meşgul tutulması ve bu teşkilâtın defâtirinin Hilmi Efendi tarafından tanzimi velhasil bu işin talimatnâmesinin mevadd-ı mahsûsasının tamâmen tatbiki ve ehemmiyetli surette ta' kibi takarrür etmiştir. 4 Teşrinievvel 335 (4 İmza),”

Hey'et-i Merkeziye karar defterinin 64 nolu kararı, Milli Mücadele'de kadınların etkinliğini göstermesi bakımından önemlidir. 19 Aralık 1919'da Hey'ete müracaat eden kadınlar cepheye kış hediyesi olarak çorap, fanila göndermek istediklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine, Hey'et-i Merkeziye tarafından Hacı Kamile Hanım başkanlığında Zeynep Hanım ve bu işi yapabilecek diğer hanımların görevlendirilmesi karar altına alındı⁴³.

KARAR NO: 64. Hedâyâ-yı şitâiye için müracaat eden hanımefendiler tarafından ihda edilecek çorab ve sair levazımatçı cem ve kabul etmek üzere Hacı Kâmile Hanım reis olarak ve Zeyneb Hanım'ın intihâbıyla münâsib hanımların âzâlığa intihâbları tensib kılınmış ve ol vechile kendisine tahriri bi'l-müzâkere takarrür etmiştir. 19 Kânun-i evvel 335. 7 imza.

Yoksulluğun, savaşın zor şartlarının ve ihtiyaçlarının büyük boyutta olduğu bir ülkede, gösterişli düğünlerin, görkemli giysilerin giyilmesinin, alenen içki içilmesinin yasak edilmesine karar veriliyor.

Ayrıca, herkesi imrendirecek şekilde çeyizlerin teşhir edilmemesi hüküm altına alınıyor. 66 numaralı olan bu karar 11 Ocak 1920 tarihinde alınmıştır⁴⁴.

11 Ocak 1920 kabul edilen 66 Numaralı Karar (Mükerrer numara) şudur;

1. Din-i mübin-i Ahmedi işreti men' ettiği cihetle, meyhanelerde, düğünlerde vesâir mahallerde ve süret-i aleniyyede müslümanların işret etmeleri kat' iyyen men' edilmiştir.

2. Düğünlerde badema cihaz (çeyiz) serilemeyeceği gibi, açıktan nakledilmeyecek ve bir günden fazla çalgı çalınmayacaktır.

3. Düğünlerde dallı ve pullu elbise iksa etmek memnû'dur.

4. Düğünlerde davet memnû olup, arzu edenler yalnız Perşembe günleri akşamı zifâf dâveti yapacaktır.

43 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.21.

44 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.22 (66 Nolu karar mükerrer olarak yazılmış) Bolak, a.g.m., s.62-63.

Ber-vech-i bala dört maddenin Fıkra Kumandanlığı tarafından ilânının icrâsı takarrür etmiştir. 11 Kânun-ı sâni 336. (5 imza)".

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir. 66 numaralı kararın alınmasında etkili olan hey'et üyelerinden, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne milletvekili seçilerek gidenler, Birinci Meclis'den "men'i İsrâfat Kanunu"nun çıkmasında çaba gösterdiler⁴⁵.

Hey'et-i Merkeziye Karar Defterindeki 90 ve 92 numaralı kararlar, yürütülen Anzavur Harekatı ile ilgilidir. Bu kararda; Harekatın başında Belediye Reisi Keçeci Hâfız Mehmet Emin Bey bulunduğu bildirilerek devamla;

KARAR NO: 92. "Anzavur harekâtında Balıkesir belediye reisi ve Kuvâ-yi takibiye kumandanı Keçeci Hafız Mehmet Emin Bey'in maiyyetindeki efrâddan Arnavud Arslan, Nuri Çavuş, Nazif, Hasan Çavuş, İbrahim Çavuş, Kâmil, Abdullah, Bayramoğlu Mehmet, Eyüb Çavuş, Keçeci İbrahim, Lâz Karahüseynzade İbrahim'in bu olaydaki özverileri ve başarıları nedeniyle, o günün koşullarına göre, 15 lira ve takdirname verilmesine " karar verilmiştir⁴⁶.

Bu karar alındığında, yani 16 Haziran 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştı. T.B.M.M.'nin etkinliğine rağmen, Anzavur'un ortadan kaldırılmasında Hey'et-i Merkeziye'nin çabası ve başarısını göstermesi açısından önemlidir.

101 Karardan oluşan Hey'et-i Merkeziye Karar Defterinin (Tamamı; 31 sayfa) çalışmanın sonuna konmuştur. Hey'et-i Merkeziye Karar Defterinin incelenmesi, T.C. Devleti'nin hangi şartlar altında kurulduğunu, yapılan özverili çalışmaları ve bir bölgenin bu hususdaki öncü hareketini anlamamıza daha iyi yardımcı olacaktır, düşüncesindeyim.

SONUÇ: Batı Anadolu'nun Güney Marmara bölümünde bulunan Balıkesir, Sayın Tarihçi Cemal Kutay'ın ifadesiyle Milli Mücadele döneminde devletleşen bir yöredir. Şöyle ki;

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti'nin bütün toprakları, Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri olan İtilâf devletleri tarafından taksim edilmeye başlamış. Bütün egemenlik hakları sınırlandırılmıştı. Nitekim, Yunan Ordusu 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıktı. Bu, beklenen bir durumdu. Esasında, hâdise, tarih sahnesinden tasfiye edilen Osmanlı İmparatorluğu'nun taksimi idi. Bunun için, uluslararası platformda müstakil bir Türk Devleti bırakmama amacıyla

45 Bolak., a.g.e., s.63.

46 Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri, s.29.

olan İtilâf Devletleri Yunanlılar'ın Ege kıyılarına çıkmasını sadece desteklemekle kalmayıp, bunu temin ettiler. Oluşan şartları Yunanlılar'ın "megalo idea = kutsal ülkü" olarak adlandırılan amaçları doğrultusunda kanalize ettiler. Yunanlılar bu ülkü doğrultusunda, Ege'yi Yunan toprağı olarak kabul ediyorlardı. Bunun haricinde, İtilâf Devletleri, Mondros Mü-tarekesi'nin 7.maddesine istinaden; "Müttefiklerin kendi güvenliklerini tehlike altında gördükleri her yeri işgal edebilecekleri" hükmü uyarınca ülkenin çeşitli bölgelerine asker çıkardılar.

İşte bu şartlar altında ülkeyi kurtarmak için bir mucize şarttı. Fakat bu mucize ümidi, maalesef devlet ve hükümetten doğmuyordu. Görev millete düşüyordu. Ülkede ilk silkiniş ve bilinçli bir şekilde derlenip toparlanma, kamuoyu oluşturma hareketi Balıkesir'den geldi.

Balıkesir'e tarihi açıdan bakacak olursak, Osmanlı Devleti güçlenip İstanbul'un fethinden sonra kurulan Anadolu Eyâleti'nin Karesi Sancağı'na merkezlik yapmıştır. Daha sonra şehir, 1818'de örgütlenerek ortaya çıkan Hüdâvendigâr Eyâleti'ne bağlanmıştır. İkinci Meşrutiyet'ten sonra müstakil sancak veya diğer bir deyimle mutasarrıflık olmuştur⁴⁷.

— Milli Mücadele döneminde Balıkesir, aktif bir devir yaşamıştır. Nitekim Bu faaliyetler Mustafa Kemal Atatürk'ün dikkatini de çekmiştir. Esasında, Milli Mücadele'nin fikir ve uygulama safhası Kongreler devri ile başlamıştır. Şöyle ki; Erzurum Kongresi, Birinci Balıkesir Kongresi'nden sonradır. Balıkesir'de ülkenin kurtuluşu için öncülüğü yapılan fikir ve amaçların eyleme geçirilmesi durumu, dalga dalga vatan sathına yayılmıştır. Balıkesir'de oluşun bu kamuoyu, bir devlet ciddiyeti içinde, sivil, asker işbirliğiyle direniş hareketlerinin örgütlenmesini temin etti. Bu yurt çapında ilk mahalli örgütlenme hareketi, merkezi otoriteden bağımsız olarak gelişen, Yunan işgalinin hiçbir suretle kabul edilemeyeceğinin göstergesidir. Fakat bunun yanı sıra, Milli Mücadele aleyhine Kamuoyu oluşturmaya çalışan İtilâf Devletleri ve onların yoğun baskısı altında İstanbul Hükümeti, işgallere karşı direnme hareketlerinin saltanat ve hilâfete düşmanlık olduğunu, ayrıca mille hareketin İttihatçı teşebbüsü olduğu nazariyesini bin anti tez olarak geliştirme çabası içersindeydiler⁴⁸.

İşte bu şartlar Balıkesir'de oluşmaya başlayan kamuoyu 18 Mayıs 1919'dan itibaren, işgalleri fiilen reddederek, "harb etme" kararı verdiler. Bunu temin etmek için de öncelikli olarak 19 Mayıs 1919 günü toplanıp aralarında bir "Hey'et-i Merkeziye" seçtiler. Seçilen "Hey'et-i Merkeziye" 24-25 Haziran 1919 gününden, 27 Haziran 1920 tarihine kadar yaptı-

47 Mücteba İlgüral, "Balıkesir Kongrelerinin Milli Mücadele'deki Hizmetleri," *Milli Mücadele'de Balıkesir, Panelinin Tebliğlerinden*, İstanbul 1986, s.179-180.

48 Emine Kısıklı, "Sivas Kongresi'nin Milli Mücadele'de kamuoyu oluşturmaya açısından önemi," *Atatürk Yolu*, Sayı: 1, Ankara, 1988, s.32.

ğı toplantılarda aldığı 101 kararı, (Beş kararın numarası mükerrer verildiğinden esasında karar sayısı 106'dır.) Hey'et-i Merkeziye Karar Defterine geçirdiler. Bu karar defteri günümüze, Karesi Meb'usu Mehmet Vehbi Bolak'dan intikal etmiştir. Hey'et-i Merkeziye'nin çalışmaları elimizde yazılı belgesi olan karar defterinin incelenmesi neticesinde, sonuç olarak şunları söyleyebiliriz;

1. Balıkesirliler, vatanın kurtuluşuna kadar, İtilâf Devletlerinin işgaline karşı, silâhlı mücadeleye karar vermelerinin tarihi; 18 Mayıs 1919'dur. Bu karar Balıkesir'de Alaca Mescid'deki toplantı sonucu hüküm altına alınmıştır. Bunun sonucunda seçimlere geçelerek, Alaca Mescid'de hertürlü karar almaya yetkili 41 kişiyi belirlediler.

2. Bu tarihten sonra (Yani 18 Mayıs 1919'dan sonra) seçilen 41 kişi kendi aralarında toplanıp, Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkma tarihi olan 19 Mayıs 1919'da bir Hey'et-i Merkeziye seçtiler. Hey'et-i Merkeziye'nin ortaya çıkışından sonra, bölgede silâhlı mücadele için, hemen mahalli düzeyde örgütlenme hareketleri teşkilâtlanarak, devlet ciddiyeti içersinde direnme hareketleri yürütülmüştür. Bu harekât, çete harekâtı değildir. Muntazam harb'dir.

3. Milli Mücadele bir dönemin adıdır. 1919 yılında başlayıp, 1922'de sona eren ve Türk ulusunun ölüm kalım savaşı yaptığı bir dönemdir. Bu devrede, Balıkesir'de memleketi yıkıp parçalayan parti ayrılığı, partizanlık yok edilerek elbirliğiyle, başarılı olmak için çalışılmış ve neticeye ulaşılmıştır.

4. Balıkesirliler, yörelerinde Milli Mücadele ile birlikte son ana kadar bölgede emniyet ve asayişin temin edilmesinde başarılı olmuşlardır.

5. Balıkesir Milli Mücadelesi bir sınıf önderliğinde olmamıştır. Harekete, her yaş ve sınıftan halk katılmış, fakir, zengin, asker ve sivil dededen direnme hareketinin başarılı olmasına çalışmıştır. Bu nedenle, cepheye asker sevkinde hatır, gönül gibi faktörler rol oynamamıştır.

6. Balıkesir Hey'et-i Merkeziyesi vergi, silâh toplamış. Harb mükellefiyeti tatbik etmiştir. Kurul neyi emanet aldıysa, iade etmiş, Milli Mücadele ülke içinde örgütlenince de, ellerindeki malzemeleri Ankara'ya taşımışlardır⁴⁹.

Bu arada Balıkesir'deki Hey'et-i Merkeziye'nin çalışmalarında, Milli Mücadele'de üstün hizmetlerine daima şahit olduğumuz Türk kadınları da boş durmamışlar. Kendi aralarında örgütlenme faaliyetlerini

49 Bolak A.Ahmed, a.g.e., s.64.

sürdürerek, Hey'et-i Merkeziye ile irtibata geçmişlerdi. Bunun sonucunda Hey'et-i Merkeziye Hacı Kâmile Hanım başkanlığında, diğer hanımları seçerek cephelere giyecek yardımı hususunda (Çorap, fanila gibi...) destek temin etmişlerdir.

Balıkesir'de 18 Mayıs 1919'da oluşan Hey'et-i Merkeziye Milli Mücadele'de kamuoyu oluşturulması ve mahalli direnme hareketlerinin örgütlenmesi açısından oldukça önemli bir aşamadır. Kısaca diyebiliriz ki; Hey'et-i Merkeziye ve onun Karar Defteri ilk etapta örgütsüz, karar-gâhsız silâhlı mücadeleye, mahalli düzeyde önderlik etmek ve düzen sağlamak üzere emir ve komutayı ele almak bakımından büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla Hey'et-i Merkeziye'nin yazılı belgesi ve kararı olan karar defterinin incelenmesi de bu görüşü bariz bir şekilde vurgulamaktadır.

BİR MAKALE VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Birten ÇELİK

Çanakkale Muharebeleri, Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu konuda, muharebelerin yaşandığı dönemden günümüze kadar çeşitli makaleler, kitaplar yazılmıştır. Bu çalışmaların hepsi Çanakkale Muharebelerini farklı boyutlarıyla ele alırlar. Bunlardan biri de Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde 1992'de hazırlanmış ve kabul edilmiş "**Çanakkale Savaşı'nın İzmir Basını'ndaki Yankıları**" başlıklı Yüksek Lisans tezidir¹. Bu çalışmam, İzmir basınına oluşturan *Ahenk*, *Anadolu* ve *Köylü* gazetelerine dayanarak hazırlanmıştır. Burada üzerinde duracağımız, Prof.Dr.Necmi Ülker'in *Atatürk Yolu Dergisi*'nde yayınlanan *Çanakkale Zaferi'nin İzmir Basını'ndaki Akisleri*" başlıklı makalesidir².

Çanakkale Muharebeleri üzerine yapılan çalışmalar başlık olarak benzerlikler gösterebilir de, mutlaka Çanakkale Muharebeleri'nin farklı boyutlarını ele almışlardır. Ancak, Sayın Prof.Ülker'in makalesinde yukarıda konu başlığını verdiğim Yüksek Lisans tezinden kaynak göstermesizin yapılmış alıntılar vardır. Prof. Ülker Ege Üniversitesi, Tarih bölümünde görev yapmaktadır. Master tezini de Dokuz Eylül Üniversitesi'nde 1992 yılında hazırlanmıştır. Hocamız 1994'de böyle bir makale hazırlarken, bu tezi görmemiş olması pek mümkün değildir. Kaldı ki tez savunmamda Sayın Prof. Ülker'in görev yaptığı bölümden de öğretim üyesi bulunması, bu iddiamızı güçlendirmektedir. "Çanakkale Muharebeleri ve İzmir Basını" konusu kuşkusuz kimsenin tekelinde değildir. Ancak, bilindiği gibi, bilimsel çalışmalarda yararlanılan kaynakların dipnotlarda verilmesi akademik çalışmaların ilk ve değişmez temel kurallarındandır.

Ben bu çalışmada Sayın PROF. ÜLKER'İN makalesinde tezimden alıntı yapılmış bilgilere işaret edip, onun içine düştüğü bazı yanlışlıkları, çelişkileri ve eksiklikleri kısaca irdelemeye çalışacağım. İlginç bir tesadüfle Sayın Prof. Ülker'in makalesinde, benim tezimde yer verdiğim aynı

1 Birten Çelik, "*Çanakkale Savaşı'nın İzmir Basını'ndaki Yankıları*", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1992) İzmir.

2 Prof.Dr. Necmi Ülker, "*Çanakkale Zaferi'nin İzmir Basını'ndaki Akisleri*", *Atatürk Yolu*, Kasım 1994, Yıl. 7, Cilt, 4, Sayı. 14, ss.267-278.